

3^e zondag van de 40 dagen, oculi (Mijn ogen zijn gevestigd), 8 maart 2026, Maranathakerk te Den Haag, 10.30 uur

Lezingen: Exodus 17: 1-7 en Johannes 4:1-26

voorganger ds. Adrie Sterrenburg

Gemeente van Christus,

We hebben met een controversieel verhaal te maken. Jezus strijkt tegen de haren in van diegenen die niet graag zien , dat er iets verandert in de bestaande verhoudingen, dat taboes worden doorbroken. Ook als dat het Koninkrijk van God dichterbij zou brengen.

Meteen aan het begin al krijgen we te horen, dat Jezus Judea verlaat en teruggaat naar Galilea. Maar Hij neemt dan niet de weg die je zou verwachten, namelijk de weg **om** Samaria heen. Nee, Hij kiest voor de kortste weg **door** Samaria heen. Hij **moest**, zo staat er. Dat 'moeten' komen we meer tegen in het evangelie. Het is een innerlijk 'moeten'. Jezus is afgestemd op de hemel. Daarom 'moet' Hij dingen, wat niet wil zeggen, dat Hij niet ánders kon feitelijk. Maar Jezus wordt innerlijk gedreven, door de Geest. En hier weigert Hij mee te doen aan die ingesleten gewoonte van de Judeeërs om de Samaritanen te mijden. Ze als een inferieur slag mensen te zien. Ze apart te zetten. U weet wat voor klank dat heeft, dat woord 'apartheid'.

In de ogen van de Judeeërs waren ze niet kosjer. Dat had te maken met hun geschiedenis. De Samaritanen hadden een geschiedenis achter zich van ontworteling en deportatie. Samaria is niet hun oorspronkelijke geboortegrond, maar ze zijn er door de Assyriërs heen gedeporteerd. Het was de strategie van die grootmacht om zo de onderworpen volken onder de duim/ klein te houden. U kunt dat allemaal lezen in 2 Koningen 17. Gebeurt nóg. Oekraïners uit de Donbas die zogenaamd voor hun eigen veiligheid in Rusland zitten. Om over de geroofde Oekraïense kinderen maar te zwijgen.

Op vreemde grond , bij/tussen een volk met een andere cultuur, moesten die mensen een nieuw bestaan opbouwen en leren hoe ze de God van dat land moesten vereren. – Men geloofde namelijk, dat een god gebonden was aan de grond, het land.- Ondanks de inspanningen van een priester gingen ze toch anders geloven dan de Israëlieten. De Gerizim werd de plaats voor hun tempel, van de heilige boeken hadden ze alleen de vijf boeken van Mozes, de Pentateuch. En ze erkenden alleen Mozes als profeet. Het waren daarom halve heidenen in de ogen van de Judeeërs. Ze keken alleen dáárom al op hen neer.

Jezus niet. Hij mijdt ze niet, maar trekt door hun gebied. Voor Hem zijn het geen minderwaardige volksgenoten. We lezen dat Hij bij de Samaritaanse plaats Sichar komt, *dicht bij het stuk grond dat Jacob aan zijn zoon Jozef gegeven had, waar de Jacobsbron was*. Die details worden natuurlijk niet zonder reden verteld. Niet alleen de Joden hebben Jacob als aartsvader. De Samaritanen houden hem óók in ere. Een gemeenschappelijke voorvader. Ze horen dus bij elkaar. Vergelijk vandaag met Jood, moslim en christen die alle kinderen van Abraham zijn. Wil Johannes ons dat hier zeggen? Dat bij elkaar horen?

Jezus gaat er zitten, bij die bron, moe als Hij is van de reis. Het is ook nog op het heetst van de dag.

En dan ..., dan komt er een Samaritaanse vrouw om water te putten. Op dit uur! Dat is vreemd. Je houdt normaliter dan siësta. Het moet de vrouw

overvallen hebben bij de bron iemand aan te treffen. Ze schrok er misschien wel van. Want ze komt nu juist op dit uur, omdat ze er nu niemand dacht te treffen. Deze vrouw kan zich kennelijk niet zomaar onder de mensen begeven.

Jezus voorkomt een verlegenheidssituatie: Hij vraagt 'Geef Mij te drinken?' Hij vraagt haar een gunst. De evangelist vertelt even als terloops, dat Jezus' leerlingen naar de stad zijn om eten te kopen. M.a.w. Jezus is daar dus met die vrouw echt alleen. Daar kun je nog van alles bij denken, maar Hij spreekt haar ook aan. Daarmee doorbreekt Hij een taboe. : *Hoe kunt U dat doen als Jood, mij om drinken vragen? Ik ben immers een Samaritaanse.* Een vrouw aanspreken in het openbaar, dat doe je als man niet. Maar als Jood een Samaritaanse, dat al helemaal niet. Ze benoemt het meteen, die politiek van de apartheid, dat wat blijkbaar de praktijk is, dat je elkaar mijdt, en al helemaal niet om een gunst vraagt.

Maar Jezus doet dat dus wel en weet haar nieuwsgierigheid te wekken. Hij gaat niet in op wat ze zegt, maar reageert met: *Als je wist van de gave van God en wie het is die je vraagt 'Geef mij te drinken' dan zou jij het hem gevraagd hebben ...* Als je wist...Ze **weet** dingen niet. Ze **weet** dingen niet over **Hém**! Hij zou haar levend water gegeven hebben. Levend water, dat is stromend water. In tegenstelling tot stilstaand water waar je voorzichtig mee moet zijn. Waar haalt Hij dat dan vandaan? Ze denkt praktisch en concreet. "*U heeft geen emmer en de put is diep.*" Net als bij Nicodemus die met Jezus in de nacht sprak, stuit Jezus ook bij deze vrouw op onbegrip, misverstaan. Maar de vraag wie Hij dan wel mocht zijn, is ondertussen wel thema geworden van het gesprek: *U bent toch niet groter dan onze voorvader Jacob die ons de put gegeven heeft ...* En dan gaat Jezus onverstaanbaar – alsof Hij haar niet gehoord heeft – door in de beeldspraak van het levende water. Hij spreekt over water dat de dorst voor even lest en over water dat als je dat drinkt, maakt dat je geen dorst meer krijgt. Over het water dat **Hij** geeft en dat in je tot een bron van water wordt.

Prachtig beeld, dat van water dat leven geeft. Jezus is zelf de weg, de waarheid en ... het leven! Maar dat moet de vrouw nog ontdekken.

Is het nog te volgen voor haar? Ze vraagt hem: "*Geef mij dat water, dan zal ik geen dorst meer hebben en hoef ik ook niet meer hierheen te komen om water te putten.*" Dat laatste zou haar van een grote last bevrijden. Ze zou de deur niet meer uit hoeven op dit uur van de dag, bang mensen tegen te komen, maar daarmee zou ze ook helemaal niet meer buiten komen. Gewoon in de buitenlucht

Wie denkt nu niet aan de vrouwen die opgesloten zitten in hun huizen. Die nauwelijks rechten hebben, en waar de mannen de dienst uitmaken. Die vrouwen in Afghanistan, Irak, Saoedi-Arabië die de straat niet op mogen alleen. Begeleiding verplicht! De meisjes en vrouwen die geen les mogen krijgen en niet mogen gaan werken. 't Is internationale vrouwendag vandaag. Er valt nog veel te verbeteren!

Ook in Jezus' tijd werden de vrouwen achtergesteld bij de mannen. Dat Maria, de zus van Martha en Lazarus aan de voeten van Jezus naar zijn onderricht zat te luisteren, als een leerling, – zoals we lezen in Lucas 10 – dat was uitzonderlijk, bijna revolutionair. Vrouwen horen voor de kinderen te zorgen en achter het fornuis, aanrecht/in de keuken. Niet met hun neus in de schoolboeken.

Deze Samaritaanse is overigens opvallend onderlegd, en echt niet dom gehouden, zo blijkt nog uit het vervolg.

Ze vat het nog niet wat Jezus nu precies zegt en bedoelt. Maar ze neemt Hem zeker serieus. Jezus heeft haar interesse. Ze reageert op wat Hij zegt. En dan... alsof Hij het ineens over een andere boeg wil gooien, zegt Jezus: *'Ga je man eens roepen en kom dan terug.'* Ongepast, zo'n vraag, vind u ook niet? Ongepast, omdat Jezus dingen blijkt te weten over die vrouw en dus weet hoe gevoelig de materie is die Hij aansnijdt.

Maar dat dit ongepast is, is toch een onjuiste inschatting van ons, want ze reageert niet met: *'Hoe durft u dat te vragen? Mijn privé zaken gaan u niet aan!'* Nee, ze antwoordt kortweg: *'Ik heb geen man'.* *'Dat zeg je terecht, 'ik heb geen man'. Je hebt vijf mannen gehad en degene die je nu hebt, is jouw man niet.*

Toe maar, heel de waarheid over die vrouw op tafel. Al haar nood, leed ook, want nu is duidelijk waarom ze daar op dat uur is om water te halen. Ja, ze moest wel, want water is een eerste levensbehoefte. Je kunt niet zonder. Maar ze is sociaal geïsoleerd. Ze wordt gemeden en uitgestoten door haar eigen mensen.

Let er overigens op, dat Jezus hier geen enkel oordeel uitspreekt. Hij zegt slechts wat feitelijk haar situatie is.

Later zal deze vrouw aan haar mede-stadsbewoners vertellen: *Hier is iemand die alles van mij weet.* Nou nee, dat staat er niet. Er staat in het Grieks: *die mij gezegd heeft alles wat ik gedaan heb.*

Wát heeft ze dan gedaan? Dat moeten we concluderen uit wat Jezus haar zegt – meer hebben we niet aan materiaal zeg maar. En dat is, dat zij vijf mannen heeft gehad. En dat de man bij wie ze nu is, haar man niet is. Een vrouw die aan de zesde man is ... Tsja, wat daarvan te denken. We willen niet moraliseren, maar ... is het een slet? Geeft ze zich zomaar aan de ene en dan aan de andere man? Is ze ontrouw, overspelig? Laat ze de ene na de andere man afdruipe?

Ik had het over die achterstelling van de vrouw bij de man in Islamitische landen. Ik verwees naar de plaats die de vrouw ook in Jezus' tijd toegewezen werd. Als een huwelijk stuk liep, gingen mannen veelal vrijuit en de vrouw kreeg de schuld. Zou het daarom misschien ook zó kunnen zijn, dat deze vrouw keer op keer was gedumpt / afgedankt! Dat ze de ene na de andere vernedering te verduren kreeg. En dat **zij** er op werd aangekeken? – ik opper die mogelijkheid maar – *'Alles wat ik gedaan heb...'* staat er. Nee, niet **'misdaan'** heb', maar *'gedaan'*.

Dat kan ook betekenen: dat ik steeds maar weer mijn vertrouwen gaf, het opnieuw waagde een relatie aan te gaan. Niet ophield in mensen te geloven, goed van vertrouwen te zijn. En het nóg niet opgegeven had met die zesde. Jezus oordeelt niet. Laat ons dat dan ook niet doen. Want dat oordeel kan dus naar twee kanten uitvallen.

Het blijft, hoe dan ook, een pijnlijke geschiedenis. En dan is daar die Joodse man die níet op haar neerkijkt, die haar als gelijkwaardig behandelt, maar die ook nog alles van haar blijkt te weten.

Het lijkt alsof ze dat wat zo'n pijn doet verder onbesproken wil laten, maar in feite gaat ze in op wat ze ontdekt: deze man is niet zomaar een man. Hij moet wel profeet zijn. En weer wordt dát thema in dit gesprek. Wie is Hij? Geen afleidingsmanoeuvre is het, maar doelgericht brengt ze Jezus terug bij wat de vraag naar de redding zal blijken te zijn, de redding ook voor haar. 'Ik begrijp. *Ik zie in, dat U profeet bent.*' De Samaritanen erkenden maar één profeet, Mozes, én verwachtten een profeet als hij. Mozes kondigde hem aan in Deuteronomium 18.

Er staat hier geen lidwoord in het Grieks. Ze kan 'dé profeet' zowel als 'een profeet' bedoelen, of dat bewust open houden.

En dan legt ze Jezus een vraag voor die óók raakt aan een gevoelige kwestie, maar dan op geloofsgebied. Kan, mag Jezus er ook als het op dat gebied is, er wel voor haar zijn? Als profeet? *Bij U zegt men, dat we God moeten aanbidden in Jerúzalem, maar mijn voorouders aanbaden God op deze berg.*

Zie ze daar samen. Hij een Jood, zij een Samaritaanse. En ze zijn beiden gelovig, aanbidden de zelfde God van Jacob. Staan ze toch niet tegenóver elkaar als het om o.a. de plaats van aanbidding gaat? Scheiden daar hun wegen? Voor de Judeeërs was het natuurlijk ook taboe om te twijfelen aan Jeruzalem als dé plaats van aanbidding.

Jezus geeft aan: Niet de plaats is van belang, maar de intentie waarmee je God aanroept. In Geest en waarheid! Dat kan dus overal zijn.

Tenslotte: Die Samaritaanse probeert erachter te komen Wie is Hij? Dat te weten, daar is ze nu helemaal op uit. Ze heeft al gehoord, dat de redding van de Joden komt, – het woord dat daar staat kunnen we ook weergeven met 'bevrijding' – vroegere vertalingen hebben 'heil'.

Dat Jezus dat zegt, kan ons gezien de actualiteit van vandaag de wenkbrouwen doen fronsen. Pardon? Moeten wij de redding van de Joden verwachten? Maar u begrijpt: het gaat hier niet om het huidige Israël, de staat, maar hier gaat het om het volk van de Thora, van de wet en de profeten, en de belichaming daarvan in Jezus.

Ze was al zover dat ze bij Jezus aan een / de profeet dacht. Nu boort ze de kern van de zaak aan. Ze gooit als het ware een visje uit. *'Ik weet wel dat de messias zal komen. Wanneer Hij komt zal Hij ons alles vertellen.'* *'Ik ben het, degene die met je spreekt.'* Nu **weet** ze het wie Hij is. Hij heeft haar dorst gelest met water dat een bron in haar doet ontspringen.

Ze laat haar kruik staan – veelzeggend detail! Ze laat haar oude leven achter zich en gaat terug naar de stad. Ze mijdt daar de mensen nu niet meer. Integendeel, ze wordt zelfbewuste verkondiger van het evangelie, getuige van de Messias!

Na Andreas is zij als vrouw – een Samaritaanse dus – half migrant/heiden – de eerste aan wie Jezus zich als zodanig bekend maakt. Wat ons dat te zeggen heeft!!! Wat vinden wij daarvan? Geeft het ons te denken?

Glorie aan de Vader en de Zoon en de heilige Geest. Amen.